

ГРУПОВІ ФОРМИ КОМУНІКАЦІЇ У СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗВО

Ірина Мазайкіна
Вінницький національний
медичний університет
ім. М. І. Пирогова
м. Вінниця, Україна
iren201221@gmail.com

Вікторія Мікаєлян
Вінницький національний
медичний університет
ім. М. І. Пирогова
м. Вінниця, Україна
ostrovv1@gmail.com

Кондратюк А. Л.
Вінницький національний
медичний університет
ім. М. І. Пирогова
м. Вінниця, Україна
allamaksimchuk53@gmail.com

Abstract. The article summarizes the effectiveness of using distant learning of foreign languages, describes the peculiarities and advantages of group forms of distant communication for students and teachers of higher educational institutions. Qualitative study and mastering of a foreign language is impossible without IT technologies. Therefore, distant learning plays an important role in learning a foreign language.

Анотація. У статті узагальнено ефективність використання дистанційного навчання іноземних мов, окреслено особливості та переваги групових форм дистанційної комунікації для студентів та викладачів закладів вищої освіти.

Key words: distant learning, distant learning of foreign languages, group forms of distant communication.

Ключові слова: дистанційне навчання, дистанційне навчання іноземних мов, групові форми дистанційної комунікації.

Вступ. Сьогодення характеризується, з одного боку, все більш відчутною глобалізацією, а з іншого, – неймовірно швидким розвитком інформаційних технологій, активним використанням можливостей Інтернету та медіа-комунікацій. Все це створює виняткові можливості для розвитку суспільної, політичної, комунікативної діяльності, ділової та професійної активності. Сучасне світове суспільство має бути готовим до конкурентної боротьби не тільки на ринках капіталів, ресурсів, товарів, послуг і зайнятості, але й у сфері освіти. Від того, наскільки суспільство сьогодні готове опанувати інформаційно-комунікаційні та освітні технології, настільки зміниться рівень життя кожного з нас та держави в цілому у найближчому майбутньому.

Розширити можливості та повноцінно інтегруватись у світове співтовариство ефективно допомагає якісне знання іноземних мов – це для багатьох є необхідною умовою і запорукою успішної кар'єри, – перепусткою у світ успіху. Здобувати освіту, брати участь у програмах, конференціях і грандах, стажуватися за кордоном, мати доступ до іноземних сайтів та друкованих видань – це і престижно, і комфортно, і в багатьох випадках – необхідно. Для успішної професійної реалізації в найрізноманітніших сферах та напрямках однієї рідної мови недостатньо, – необхідні знання хоча б ще однієї іноземної мови.

Ефективно, як показує практичний досвід, опанувати іноземні мови допомагає дистанційне навчання.

Проблемі дистанційного навчання постійно приділяли увагу психологи, педагоги, методисти, розроблені спеціальні курси та програми, які дозволяють дистанційно опанувати іноземну мову. Варто відзначити внесок у вироблення методологічних основ та популяризацію дистанційної освіти таких дослідників: О. О. Андрєєв, Ю. М. Горвіц, Є. І. Дмитрієва, К. Ю. Кожухов, В.М. Кухаренко, Н. В. Майєр, Н. І. Муліна, Є.С.Полат, В. П. Свиридюк та інші.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні, яка активно інтегрується у європейський та світовий простір, щодень зростає потреба у вивченні іноземних мов, відповідно зростає необхідність запровадження нових методів та форм дистанційного навчання іноземних мов. З огляду на актуальність та перспективність цієї проблематики метою нашого дослідження будуть групові форми комунікації у системі дистанційного навчання іноземних мов у закладі вищої освіти.

Мета роботи. Узагальнити ефективність використання дистанційного навчання іноземних мов, окреслити особливості та переваги групових форм дистанційної комунікації для студентів та викладачів закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Традиційна система освіти без використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій не відповідає вимогам часу. У журналі «Форбс» наведено п'ять трендів як технології змінять освіту ХХІ століття: дистанційна освіта, персоналізація, гейміфікація, інтерактивні підручники, навчання через відеоігри. Якщо чотири останні належать до суто ігрових форм навчання, то дистанційна форма здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій ¹ [1; ст. 9, п. 4].

Дистанційне вивчення іноземних мов дає можливість не тільки забезпечити активне залучення студентів до навчального процесу, але і дозволяє керувати цим процесом на відміну від більшості традиційних навчальних середовищ. Інтеграція звуку, руху, образу і тексту створює нове, надзвичайно багате за своїми можливостями навчальне середовище, з розвитком якого збільшується і ступінь залучення студента у процес навчання ² [2, с. 125]. Дійсно, інтегрований підхід до вирішення основних завдань дистанційної освіти, тобто поєднання комплексу психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій, комп'ютерне навчання, технології мультимедіа та методи інтенсивного навчання іноземних мов – це не тільки джерело глибоких знань, а й формування позитивних установок продовжувати післядипломне навчання іноземних мов.

Дистанційне навчання – це дуже зручний та найбільш доступний спосіб інтерактивної взаємодії учасників освітнього процесу з метою передачі та засвоєння знань, навичок і способів пізнавальної діяльності.

Дистанційна форма навчання іноземних мов має ряд переваг:

- забезпечує *швидкість* отримання знань зі світових інформаційних ресурсів;
- дає можливість вивчати мови у процесі навчання або з відривом на незначний період (*мобільність, гнучкість, індивідуальність*);
- максимальна *наближеність* до учасників (незалежно від місця проживання, стану здоров'я і соціального статусу).

Дистанційне навчання іноземних мов спрямоване на формування, у першу чергу, навичок і вмінь писемних видів мовленнєвої діяльності (вправи для читання, на вироблення

¹ Закон України «Про освіту» // [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

² Котлярова В. Ю. Дистанційне навчання англійської мови студентів педагогічного ВУЗу / В. Ю. Котлярова, М. В. Ткач // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер. : Філологічні науки. – 2016. – Вип. 10. – С. 124-130. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nzbdpufn_2016_10_20

орфографічної грамоти, формування граматичних і лексичних навичок письма), удосконалення вмінь аудіювання на основі адаптованих та автентичних текстів та підготовку до усного спілкування в аудиторії.

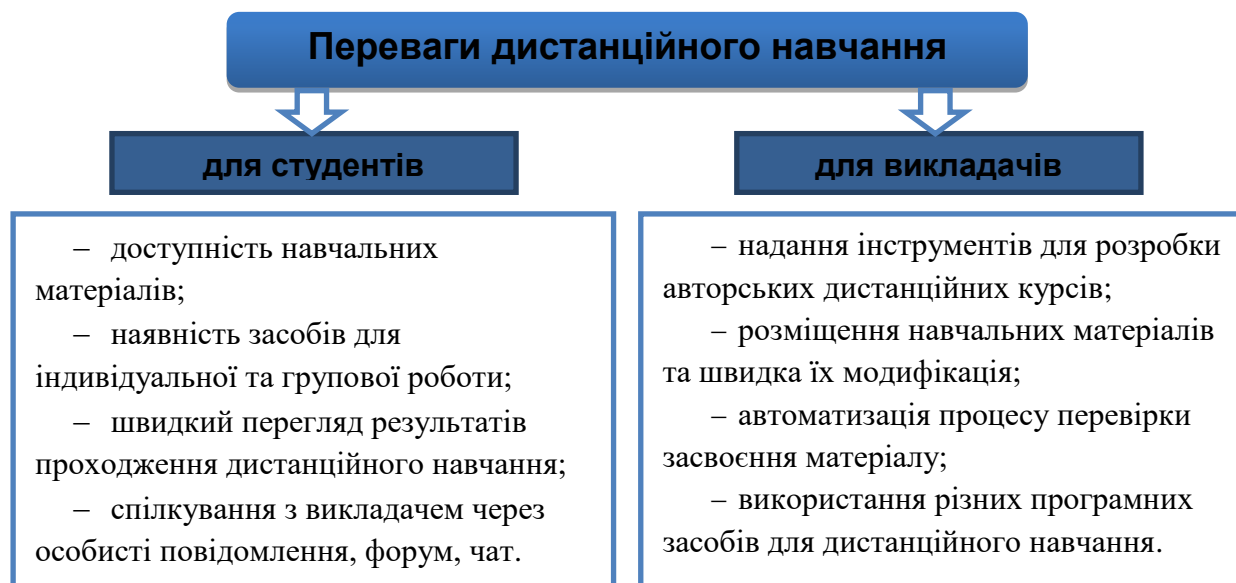

Рис. 1. Переваги від впровадження дистанційної освіти у закладі вищої освіти

Дистанційне навчання іноземних мов кристалізує у студентів практичні фахово спрямовані навички, які знадобляться їм у майбутній професійній реалізації, а також формує іншомовну професійну компетентність, розвиває внутрішню мотивацію до творчої самореалізації, ініціативність у роботі, набуття знань з різних популярних галузей (туризму, бізнесу, менеджменту, маркетингу тощо), швидкість, гнучкість, асоціативність мислення.

Підготовка до використання дистанційного навчання іноземних мов повинна починатися із глибокого аналізу: по-перше, цілей навчання; по-друге, дидактичних можливостей нових технологій передачі навчальної інформації, по-третє, вимог до психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій дистанційного навчання іноземних мов.

Досвід іноземних країн засвідчує важливість і можливість створення ефекту присутності викладача при використанні дистанційних форм навчання, що може посилити співпрацю викладача та студента, продукувати групову обстановку під час вивчення курсу та генерувати відчуття, наче студенти та викладач знаходяться разом у віртуальній аудиторії³[5].

При дистанційному навчанні суб'єктами інтерактивної взаємодії виступають викладачі та студенти, а засобами здійснення такої взаємодії – електронна пошта, телеконференції, діалоги в режимі реального часу, вебінари, веб-квести, відео-лекції, мультимедіапрезентації тощо.

У дистанційному навчанні здійснюються різні види взаємодії.

При здійсненні взаємодії *викладача зі студентом*, викладач здійснює керівництво діями окремого студента, дає поради, рекомендації, аналізує та контролює результати діяльності.

При взаємодії *студента з викладачем*, коли студент здійснює запит, повідомляє викладачеві, яких саме знань він зараз потребує, – відбувається усвідомлення студентом прогалин у знаннях, студент вчиться передбачати можливі труднощі у засвоєнні певного

³ Тимошенко О. В. Особливості організації дистанційної форми навчання майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах України / О. В. Тимошенко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – 2014. – Вип. 118(2). – С. 237-242. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPN_2014_118\(2\)__60](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPN_2014_118(2)__60).

матеріалу, вчиться самостійно мислити. Крім того, при такому спілкуванні студент може представляти результати своєї праці у мережі.

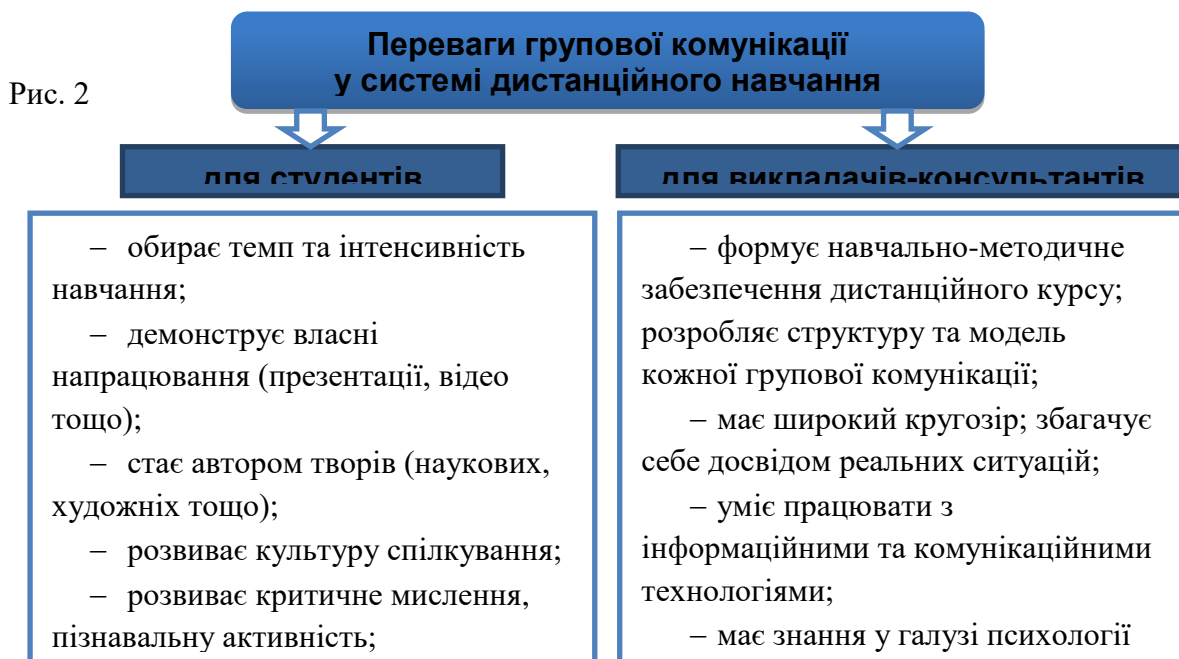
Взаємодія студента з іншими студентами під час дистанційного навчання спочатку виникає стихійно. Як правило, першими починають контактувати найбільш активні учасники дистанційного курсу ⁴ [4].

Співпраця з референтними партнерами, тобто у взаємодії *група-група* є необхідна умова ініціативності студента, яка формує здатність до рефлексії.

Ефективність використання того чи іншого засобу навчання багато у чому залежить від його дидактичних особливостей. Сьогодні глобальна мережа Інтернет є абсолютно унікальним середовищем для дистанційного навчання іноземних мов, адже потенціал дистанційного навчання може бути найбільш ефективним при обговоренні, інтенсивній розумовій активності та груповій діяльності і саме на останній ми зупинимося докладніше.

У навчальній діяльності співпраця з учасниками групи є важливим моментом розуміння понять. У студентів, які брали участь у груповій роботі, рефлексивні здібності формуються значно ефективніше, ніж у студентів, що освоювали матеріал самостійно або тільки в ході загального обговорення. Студенти відстоюють власну точку зору і вивчають можливі варіанти інтерпретації інформації. Студенти вчиться виокремлювати проблему, планувати шляхи її можливого вирішення і безпосередньо вирішувати.

Психолого-педагогічні технології, зорієнтовані на групову роботу студентів, є найбільш прийнятними для дистанційного навчання іноземних мов, тому що саме вони спрямовані на застосування проблемних, дослідницьких та інтерактивних методів; на мобільне отримання та гнучке застосування знань; на розвиток культури спілкування, у тому числі розвиток ділової професійної лексики; самостійного критичного мислення; вміння спільно виконувати різні соціальні ролі. Одночасно ці технології є особистісно-орієнтованими: ті, що навчаються, отримують можливість відповідно до індивідуальних здібностей досягати певних результатів, осмислювати одержувані знання, розвивати комунікативні здібності, у них формується власна думка на багато проблем, виробляються вміння не просто читати і писати іноземною мовою, але й думати, а отже, створювати іншомовні презентації, брати участь он-лайн у міжнародних конференціях та тренінгах, вести ділове листування. Такі навички знання іноземної мови майбутній роботодавець обов'язково оцінить.

⁴ Постоленко І.С. Навчання іноземних мов дистанційно: інтеграційний аспект / І. Постоленко // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2014. – № 9(2). – С. 54-60. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2014_9\(2\)_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2014_9(2)_9).

Переваги групової комунікації у системі дистанційного представлення всіх учасників групи (у тому числі викладача-координатора, який обов'язково повинен мати таку ж візитну картку), починається безпосередня взаємодія.

Такі сторінки дають можливість студентам об'єднатися за інтересами, знайти спільну мову, стають позитивним початком інтерактивного спілкування у групі. Викладач, як координатор групи, для ефективної організації взаємодії може для початку давати навчання

На етапі формування групи кожен студент створює свою особисту сторінку, яка допоможе іншим членам групи і координаторам скласти враження про людину. У цій своєрідній візитній картці використовуються такі елементи: фотографія (вона не повинна бути офіційною), опис професійних інтересів, хобі та зазначення електронної адреси. Після студентам завдання, які спрямовані одночасно на встановлення контактів між студентами та оволодіння ними комунікативними та інформаційними можливостями засобів навчання.

Для запуску механізму дистанційної комунікації можна застосовувати різні групові форми роботи, використовуючи можливості телекомунікаційних мереж: електронної пошти, списків, розсилок, форуму, чату, дошки оголошень, відеоконференції тощо. При дистанційному навчанні необхідно приділяти особливу увагу спілкуванню у мережі, оскільки пізнавальне і творче співпраця позитивно позначиться на ефективності засвоєння знань студентами. Під час такого навчання студенти можуть ставити питання, які стосуються актуальних подій; отримувати інформацію про подорожі за допомогою офіційних туристичних веб-сайтів, блогів, журнальних ресурсів; порівнювати ціни на товари та послуги за допомогою реклами; вивчати поп-культуру на основі ток-шоу та музичних відео. Кожен студент може мати окремі завдання для роботи, а в процесі їх виконання – спілкуватися один з одним і створювати спільні пости та презентації для всієї групи. Завдання такого типу є цікавими і привабливими, вони спрямовані на співпрацю між студентами, самостійну роботу, а також на розширення кругозору студента⁵ [4].

Отже, спілкуючись з викладачем-координатором та одногрупниками, студент обирає для себе темп навчання, його інтенсивність; має можливість у процесі оволодіння навчальним матеріалом обговорювати, дискутувати; брати участь в інтерактивних формах роботи, демонструвати власні напрацювання, викладати свої наукові чи художні твори у мережі Інтернет тощо.

Викладач, який організовує та координує систему дистанційного навчання, повинен мати універсальну підготовку: з одного боку, – володіти сучасними педагогічними (вправно використовувати імітаційні вправи, віртуальні екскурсії, кейси, проблемні ситуації, ігрові моделі та інші форми активних методів навчання) та інформаційними технологіями (знати текстові редактори, електронні бази даних, електронні таблиці, електронну пошту, можливості Інтернет, інтерактивні комп'ютерні навчальні програми тощо), а з іншого, – бути психологічно готовим до роботи зі студентами у новому навчально-пізнавальному середовищі. Викладач – координатор групи створює практичні ситуації, дає можливість кожному виявити себе, самореалізуватися, чітко організовує процес комунікації, контролює дотримання певного стилю, змісту та форми подання повідомлень, ввічливість у віртуальному спілкуванні, корегує допущені граматичні, орфографічні та інші помилки.

Успішність реалізації групової комунікації у системі дистанційної освіти навчання іноземних мов великою мірою залежить від викладача – координатора групи, який створює належне навчально-методичне забезпечення викладання лексико-семантичних та граматичних особливостей іноземних мов, підтримує фахову комунікацію та творчу атмосферу, пробуджує пізнавальний інтерес та активність під час групових дистанційних занять. За матеріалами розділів вивчення іноземних мов викладач створює підсумкові тести і завдання, які також потрібно студентам вчасно виконувати.

⁵ Постоленко І.С. Навчання іноземних мов дистанційно: інтеграційний аспект / І. Постоленко // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2014. – № 9(2). – С. 54-60. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2014_9\(2\)_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2014_9(2)_9).

Досвідчений та компетентний викладач уміло організовує навчальний процес і керує ним, підтримує високий рівень взаємодії зі студентами – учасниками групи, є одним із ключових факторів якісного навчання студентів з використанням дистанційних технологій.

Як зазначають студенти, під час дистанційного навчання іноземних мов у групі вони підвищують не тільки свої знання, відповідальність перед учасниками групи, але й вміння самостійно працювати, з'являється впевненість у своїх силах і планах на майбутнє. Студенти стають більш стійкими до зовнішніх умов, більш самостійними, товариськими й комунікабельними, не бояться приймати важливі рішення, а значить, – у сучасному світі їм буде легше будувати кар'єру чи в Україні, чи за кордоном, навчатися і стажуватися, комфортно подорожувати, брати участь у міжнародних наукових конференціях, працювати з іноземними партнерами.

Викладач – координатор групи, готуючи навчально-методичні матеріали для дистанційного навчання іноземних мов у групі, повинен брати до уваги психологічні закономірності сприйняття, пам'яті, мислення, уваги, а також професійну орієнтацію студентів. Врахування цих особливостей сприятиме підвищенню рівня сприйняття інформації й засвоєнню навчального матеріалу тими, хто навчається у системі дистанційного освіти.

Завдяки засобам групової комунікації (дискусійні форуми, он-лайн конференції, електронні обговорення засвоєного матеріалу, заповнення анкет, складання резюме, ділове листування тощо) створюється нове навчальне середовище, у якому студенти почувають себе невід'ємною частиною колективу, що значно збільшує мотивацію до навчання. А викладачі створюють та підтримують таке навчальне середовище, розробляють нові стратегії проведення такого типу взаємодії між учасниками навчального процесу, підвищують їх творчу і пізнавальну активність та власну кваліфікацію.

У системі дистанційного навчання іноземним мовам психологічний комфорт досягається зворотним зв'язком між студентом (учасником групи) і викладачем (координатором групи). Суть зворотного зв'язку полягає в тому, що в міжособистісному спілкуванні процес обміну інформацією характеризується безпосередністю, емоційною складовою, а в дистанційному спілкуванні обмін інформацією відбувається опосередковано, віртуально: координатор впливає на такі природні людські інстинкти як конкуренція, самовираження, альтруїзм, статусність, розвиває мотиваційні установки у студентів.

При взаємодії викладача з групою основним є постановка цілей та аналіз результатів діяльності студентів. Учасники групи, які колективно несуть відповідальність за отримання конкретних результатів та мають спільні цілі, допомагають узагальнити і систематизувати знання, взаємодоповнюють вміння та навички один одного, розділяють відповідальність за досягнення кінцевої мети.

Пошук шляхів розвитку мотивації студентів є однією з головних проблем дистанційного навчання. На нашу думку, формування мотивації навчання, полягає в тому, щоб негативне, байдуже ставлення до навчання студента змінити на активно-позитивне. Для цього необхідно сприяти перетворенню широких спонукань студента (нестійких, визначених зовнішніми стимулами, малоусвідомлених) у стійку мотиваційну структуру, застосовуючи методи психологічного впливу (тренінги, консультації, бесіди)⁶ [3, с. 73].

Мотивацією вивчення іноземних мов для переважної більшості студентів (понад 50%) сьогодні є перспектива кар'єрного зростання, можливість професійної реалізації на іноземних підприємствах, закладах, фірмах; чверть студентів хочуть брати участь у програмах обміну і стажування у закордонних ВНЗ, 10% відсотків студентів мотивацію вивчення іноземних мов бачать у можливості комфортно подорожувати, відпочивати.

⁶ Лук'яненко В. В. Досвід упровадження дистанційного навчання для організації самостійної роботи студентів з англійської мови / В. В. Лук'яненко // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2014. – Вип. 2. – С. 70-75. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2014_2_17

Проте у групових формах комунікації у системі дистанційного вивчення іноземних мов залишається невирішеним ряд питань, зокрема: стандартизація компонентів дистанційного навчання іноземних мов; авторські права на створювані навчальні матеріали та продукти; облік робочого часу (дистанційного години роботи викладача у співвідношенні з академічним часом); оплата роботи викладача при дистанційному навчанні та виплата авторської винагороди за розроблені методики; облік відвідуваності студентами дистанційних занять тощо.

Висновки. Застосування у закладах вищої освіти групових форм комунікації у системі дистанційного навчання сприятливо позначається на психолого-педагогічному аспекті освітнього процесу, сприяє розвитку індивідуального потенціалу і студентів, і викладачів, формує мотивацію, самостійне мислення, ініціативність та відповідальність за виконувану роботу, а також знижує морально-психологічні навантаження на учасників групових форм навчання у процесі взаємного обміну знаннями.

Список літератури:

1. Закон України «Про освіту» // [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

2. Котлярова В. Ю. Дистанційне навчання англійської мови студентів педагогічного ВУЗу / В. Ю. Котлярова, М. В. Ткач // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер. : Філологічні науки. – 2016. – Вип. 10. – С. 124-130. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nzbdpufn_2016_10_20

3. Лук'яненко В. В. Досвід упровадження дистанційного навчання для організації самостійної роботи студентів з англійської мови / В. В. Лук'яненко // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2014. – Вип. 2. – С. 70-75. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pptp_2014_2_17

4. Постоленко І.С. Навчання іноземних мов дистанційно: інтеграційний аспект / І. Постоленко // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2014. – № 9(2). – С. 54-60. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2014_9\(2\)_9](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2014_9(2)_9).

5. Тимошенко О. В. Особливості організації дистанційної форми навчання майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах України / О. В. Тимошенко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – 2014. – Вип. 118(2). – С. 237-242. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPN_2014_118\(2\)_60](http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPN_2014_118(2)_60).